

İLİM, KÜLTÜR VE SANAT İNANCIMIZIN IŞIĞINDA YÜKSELEN DEĞERLER

Bismillâhirrahmânirrahîm

Ve bihî nestâîn.

Bizi sayılması takatimizin üstünde ve sunulması liyakatimizin fevkinde nice nimetlere mazhar eden Rabbimiz'e, şu güzel günü de bize nasip ettiği için hamd ü senâlar olsun. O'nun; geçmişlerin ve geleceklerin Efendisi, âlemlere rahmet olarak gönderilmiş elçisi Habîb-i Edîb'i, rehberimiz, Efendimiz, başımızın tacı Muhammed-i Mustafâ'sına salât ü selâm, tahiyât ve ihtiramlarımızı arz ederim. Bu güzel çalışmayı şu noktaya getiren vefalı, himmetli ve gayretli kardeşlerime bu güzel günde teşrifleriyle bizlere şeref bahşeden siz kıymetli, kıymet bilir, ârif, muhterem kardeşlerime sevgilerimi, saygılarımı arz ederim.

Vakfımızın ismi, başlığı; efradını câmi, ağyarını mâni düşmüş ve çok güzel olmuştur. İnsana heyecan veren, büyük saygı uyandıran, sevgi kazandıran üç yüksek kavram vakfın başlığında yer alıyor: İlim, Kültür ve Sanat.

İlim; her türlü kuvvetin, muvaffakiyetin, yükselmenin en önde gelen aracı. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz hadîs-i şerîfinde;

الْعِلْمُ حَيَاةُ الْإِسْلَامِ، وَعِمَادُ الْإِيمَانِ

el-İlmü hayâtü'l-İslâm. “İlim; İslâm’ın canıdır, hayatıdır.” buyurmuş.

İslâm yaşarsa yaşayacaksa ilimle yaşayacaktır!

Ve imâdü'l-îmân. “İmanın direğidir.” diye devam eylemiş.

İman ayakta kalacaksa ilimle ayakta kalacaktır!

Rütbetü'l-ilmî âle'r-rüteb. “İlim rütbesi bütün diğer rütbelerin hepsinden daha yüksek olan rütbedir. En yüksek olan rütbedir.”

Âhiret selameti isteyen insanlar ilme sarılsın, kulluğu ilmin ışığında yürüsün!

a. Kültür

Kültür bir milletin kişiliğidir, şahsiyetidir. İlim beynelmileldir ama kültür alınamaz satılamaz. Çarşıdan alınmaz, mendile konulmaz, transfer edilemez. Bir milleti Allah yüksek bir

kültüre mazhar etmişse çok yüksek bir değerle yüksek bir mazhariyete erdirmiş demektir. Amerika da aya gidebilir ama bizim sahip olduğumuz kültüre sahip olmak için canını bile verir. Ama yok! Ama o kültüre sahip değildir!

Kültür bizim kültürümüz olunca bütün kültürlerin hepsinden daha bir başka müstesna mevkide yerini alır. Çünkü bizim mübarek ecdadımız İslâm'a o kadar candan sarılmışlardır ki dünya ve mâfihâ gözlerine görünmemiştir. Kalplerine girmemiştir. Allah'ın *celle celâlüh* rızasına ermek için bir gül bahçesine girercesine ölüme, ateş hattına atılmışlardır. Şehit olamadıkları zaman ağlamışlardır. Mallarını vermişlerdir, yurtlarını terk etmişlerdir. Helalleriyle helalleşip çocuklarının gözlerini öpüp Allah yolunda sefere çıkmışlardır. Her işlerini Allah rızası için yapmışlardır. *İlâhî ente maksûdî ve ridâke matlûbî*. "Yâ Rabbi! Benim gayem, maksudum, idealim, benim niyetim sensin, hedefim sensin. Ben senin rızanı kazanmak istiyorum." demişlerdir. Çevrelerini çok kalın bir sağlam sur ile ikiye ayırmışlardır: Allah *celle celâlüh* ve

mâsivallah! Allah'tan gayri şeyleri, mâsivayı sevmemişlerdir.

Faniyi sevmedikleri için fâninin mastarı olan fena kelimesi Türkçe'de "kötü" mânasına gelmeye başlamıştır. Hâlbuki fena, "fâni oluş" demektir. Fenâfillâh diyoruz, nitekim kullanıyoruz ama fâniyi sevmedikleri için fena sözü de "kötü" anlamına kullanılır olmuştur. Baki'yi istemişlerdir. Baki olan Mevla'nın sevgisine önem vermişlerdir. Baki olan âhîret hayatına önem vermişlerdir.

Bunları niçin bastıra bastıra söylüyorum?

Her işlerini Allah rızası için yaptıkları için Kur'ân-ı Kerîm'i öyle öğrenmişlerdir ki en büyük müfessirler onların içinden çıkmıştır. Hadîs-i şerîfleri öyle öğrenmişlerdir ki en büyük muhaddisler onların içinden çıkmıştır. İmam Tirmizîler, İmam Buhârîler; hepsi incelenirse büyük ölçüde o bizim ecdadımızın diyarının müstesna mahsulleridir. İslâm'ı yaşamışlardır. Evlerinde, mimarilerinde, sözlerinde, kesplerinde, ticaretlerinde, ziraatlerinde, her şeyi Allah'la, Allah'ın adını anarak yapmışlardır. Besmeleyle başlamışlardır. Al-

lah'ı düşünerek Allah'ın rızasını kazanmak için yapmışlardır...

Onun için onların ortaya koyduğu, onların şekillendirdiği, onların asırlar içinde oluşturdukları kültür dünyanın en yüksek, en İslâmî, en güzel kültürüdür. Bu kültürün kıymetini bilmezsek İslâm'ın kıymetini bilmiyoruz demektir. Çünkü biz onlar kadar muhaddis olamayız. Onlar kadar müfessir olamayız. Onlar kadar fakih olamayız. Belki onların yaptıklarından neler yapmamız gerektiğini en iyi şekilde anlarız. Onun için kültür de bizim için en önemli varlıktır. İslâm demektir, İslâm'ın kendisi demektir.

Zaten kültür sözü Batı dillerinde “ziraat” mânasına, “ekmek” mânasına gelir. Arapça'da karşılığı “hars” olduğu için bir ara mütefekkirler, kültürün karşısına “hars” kelimesini koymuşlardır. “Ekin, ekinç” demişlerdir.

Kültür; asırlar boyu millet fertlerinin, medeniyet tarlasına ektiği mahsuller demektir. Ve bu millîdi, dinîdir. Oraya mahsustur, o insanların malıdır. Bunu kaçıramazlar. Her şey kaçar, her şey kaçırılır; bunu kaçıramazlar. Bunu kolay kolay da milletin kalbinden

silemezler. Silinmez. Bu boya öyle bir boyadır ki çıkmaz, sabittir. Bu boya böyle kalır. İşte biz kök boya ile yapılan halılar kıymetli olduğundan -nasıl halıcılar kimyevî boyalardan kök boyaya dönmüşlerse- o boya ile en güzel boyalarla, *sıbğatullah* ile insanları boyamaya, o boyanın formüllerini yeniden bulmaya gayret ediyoruz.

Kültürün bizdeki en güzel mukabili ona en güzel ifade edecek kelime irfandır. “İlim ve irfan” dediğimiz zaman, “ilim ve kültür” demiş oluyoruz. Bizim irfanımız da ârif olmak da idealimizdir. Ârif olmak, kâmil insan olmak demektir. Onun için en büyük idealimizdir. Çocuklarımızı ârif insanlar yetiştirmek istiyoruz.

b. İlim İrfan'la Takviye Edilmelidir

İlim, irfansız olursa insanları birbirlerini boğazlatmaya götürür. İrfan ile takviye edildiği zaman ilmin kıymeti olur, istikameti doğru olur. Görünmez bazı değerler vardır ama en değerli şeydir, onlardan birisi irfandır.

İlim, Kültür ve Sanat Vakfı'nda biz aynı zamanda bu değerleri bulmak, korumak, yaşatmak, devam ettirmek, ecdadımızın yaptığı

meşaleyi ileriye götürmek, diktiği bayrağı surdan aşağı düşürmemek için gayret ediyoruz.

Sanat batılıların “estetik” dediği şeydir. Güzelden, güzellikten anlamak; yaptığı bir şeyi güzel yapmak, en güzel tarzda yapmak!

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* hadîs-i şerîfinde buyuruyor ki;

“Allah *celle celâlüh* bir kulunu, bir iş yaptığı zaman onu güzel yaparsa sever. O kulu, rahmetine mazhar eder.”

Onun için bizim ecdadımız kılıç yapmışsa en güzel kılıcı yapmıştır. Çini yapmışsa en güzel çiniyi yapmıştır. Köprü yapmışsa en güzel köprüyü yapmıştır. Seller akar, asırlar geçer, beton köprüleri seller alır ama benim ecdadımın Horasan Köprüsü’nü yerinden oynatamaz! Müslüman da her şeyin güzelini yapmak zevki vardır, şevki, aşkı vardır. Onun için ecdadımızın her şeyi güzeldir.

Biz de istiyoruz ki nesillerimiz güzellik duygusunu kaybetmesinler!

Ahmet Haşim’in mısraları var. Muhatabına diyor ki;

Ne sen, ne ben

Ne hüsnünde toplanan şu mesâ

*Ne de âlâm-ı fikre bir mersâ olan şu mâî
deniz*

Melâli anlamayan nesle âşinâ değiliz

“Güzellikten anlamayan, lirizmi olmayan, edebi, zevki, aşkı, şevki olmayan nesli sevmiyoruz!” diyor. Biz de o dedelerimize layık torunlar yetişsin istiyoruz. Onun için ilim, kültür ve sanat konusunda yapılan çalışmaların barajlardan, fabrikalardan daha önde geldiğini söylüyoruz! İhmal edilen bu konunun ihmale uğramaması mücadelesini veriyoruz. Buraya bir İngiliz geldiği zaman o da baraj yapar. O da fabrika yapar. Yapıyorlar. Yabancı sermayeyi teşvik ediyoruz; geliyorlar, fabrika yapıyorlar. Ama kültürümüzü yıkmaya çalışıyorlar. Çünkü bizi biz yapan, bizi cihana hâkim kılan, bizi üstün insan eyleyen, dünyada ve âhirette makbul insan eyleyen kültürümüz!

Bizi yenmek isteyen önce bizim kültürümüze hücum ediyor. O hâlde yenilmek istemiyorsak kültürümüzü korumalıyız. Baraj

yıkılırsa yeniden yapılır. Nitekim Sokollu demiş ki;

“Siz bizim Kıbrıs’ta sakalımızı tıraş ettiniz! Biz sizin İnebahtı’da kolunuzu kestik! Bu millet yanmış bir donanmayı yeniden yapar. Yelkenleri atlastan, halatları ibrişimden yapmaya muktedir bir millettir.”

Donanma bir kere mağlup olmuş olabilir, millet yeniden yapar. Ama bir milletin kalbi ölürse irfanı giderse o insanlar cehennem odunu olursa onların hiç kıymeti kalmaz.

Evladımıza en büyük iyilik, onu cennetlik yapacak şeyleri onlara hazırlamaktır. Evlatlarımıza en büyük kötülük, onların cehennem odunu olmasına sebep olacak ayak kaymalarının karşısında durmamamızdır, o hususta mücadele vermememizdir. Bir kedi bir aracın altında ezilecek olsa ezilmesin diye ah deriz. Eyvah otomobil kediyi ezecek, deriz.

Çocuklarımız cehenneme gidiyorken kılımlarımız kırırdamıyorsa o zaman biz nasıl babayız? Nasıl büyüğüz? Evlatlarımıza nasıl bir istikbal hazırlıyoruz? Onlar için nasıl bir çalışma düşünüyoruz? İnsanoğlu sadece mideden mi ibarettir?!..

O bakımdan bu değerler; ilim, kültür ve sanat çok yüksek değerlerdir. Kardeşliğin teessüsü içinde bunlar matematik tabiriyle müşterek ortak katımızdır. Biz bunlarda toplanabiliriz.

c. İnsanları Birlik ve Beraberliğe ağırıyoruz

İnsanları birlik ve beraberliğe çağırıyoruz ama insanlar nerede toplanacak?

İlimde toplanacak, bir araya gelecek. İlimin bayrağı, irfanın bayrağı altında, zevkin, sanatın, güzelliğin bayrağı altında toplanacak. şerrin kanadı altına girerse oyle toplanma olmasın daha iyi! Büyüklerimiz diyorlar ki;

“Cemaat üzere olmak, cemaatten ayrılmamak, tefrikaya düşmemek...”

Çok önemli bir nokta!

Cemaat nedir?

Kalabalık mıdır?

Hayır. Cemaat Hakla cem olmaktır, hakla beraber olmaktır; bir tek kişi bile olsa! İnsan İbrahim *aleyhisselam* gibi bir tek kişi bile olsa hakla beraberse o cemaattir. Batıl ile beraber ise haktan ayrılırsa milyonlarca insan bile

olsa onlar tefrikadadır. O hâlde biz hakla berabersek hak yoldaysak Hakk'ın yolunday-sak demek ki cemaat üzere olan biziz; tefrika üzere olan milyonlar, belki milyarlar. Hudut-ların ötesindeki insanlar...

Onun için bu noktalar çok önemli nokta-lardır. Gözle görülmediği için dikkatten kaçıyor. Devlet yöneticilerimizi mühendis yetiştir-diğimiz için onlar barajı biliyorlar, barajlar kralı oluyorlar, karayolları müdürlüğü yapmış oluyorlar, yollar yapıyorlar, PTT'yi geliştiri-yorlar, turizmi geliştiriyorlar ama kültürün kıymetini bilmiyorlar, irfanın kıymetini bilmi-yorlar. İrfanın kıymetini bilmeyince de millet ölüyor!

Turizm kalkınıyor ama millet ölüyor!

Yollar yapılıyor ama batılılar için yapılmış oluyor. Barajlar yapılıyor ama imansız insanlar için hizmet verecek fabrikalar, barajlar olmuş oluyor. O bakımdan bu değerle-rin görünmeyen kıymetlerini basiret gözü-müzle bizlerin görmesi lazım. En büyük desteği ve yardımı buraya yapmamız gerekir.

Adapazarı'nda bir Alman gezmeye gel-miş, gezdirmişler.

“Peki, sizin bir de kültür merkezinizi görmek istiyorum.”

Gezdirenler birbirlerine bakmışlar. Bu adama ne gösterelim şimdi, demişler. Yok ki! Koskoca bir şehirde bir kültür merkezi yok! Alman bu işi anlayamamış.

Olur mu, kültür merkezi olmadan olur mu? Bir toplulukta kültür merkezi olmazsa olur mu?!..

Hayretler içinde kalmış.

Aydın’da sizden önce Aydınılı kardeşlerimiz geçen sene çok güzel bir binanın açılışını yaptılar. Sizin buraların da tanıdığı vali o zaman oralardaydı. Ve oranın açılışında vali de, belediye başkanı da başka politik görüşlerde de olsalar geldiler ve desteklediler. Açılışında bulundular. Sonra da süratle, çabuk bitmesi konusunda yardımcı oldular. Burada da Allah sizden razı olsun bu açılışın mnasını anlamış bulunuyorsunuz ve bu mutlu günde davetimize gelmiş bulunuyorsunuz.

d. İbni Kemal Kimdir?

Ayrıca vakfımızın bu şubesine İbn Kemal Merkezi isminin verilmesini de bir kadirşinas-

lık olarak takdirle karşılıyorum, tebrikle karşılıyorum. Çünkü Bursalı Mehmed Tahir Efendi'nin kitabında yazdığı gibi;

“Kadir bilen milletlerin içinden kadri bilinen insanlar çok yetişir!”

Bizim irfanımızda çok kullanılan bir kelimedir ki;

“Salihlerin anıldığı yere Allah'ın rahmeti nâzil olur. Salih insanların anıldığı yere Allah rahmetini saçar!”

İbn Kemal yalnız bizim kültürümüzün değil, dünyanın dikkatini çekmiş bir büyük şahsiyettir. Kardeşimizin de ifade ettiği gibi kendisi önce bir asker idi, sipahi idi.

Fakat bir gün otağ-ı hümayunda, padişahın sarayında çadırının teşrifatında görevliken birisi geliyor. Herkes [gelene] hürmet ediyor.

“Bu kimdir?”

“Vezirdir.”

Birisi geliyor herkes hürmet ediyor.

“Bu kimdir?”

“Kazaskerdir.”

Birisi daha geliyor. Herkes ayağa kalkıyor.

“Bu kimdir?”

“Sadrazamdır...”

“Demek ki en büyükleri buymuş, sadr-ı âzammış!” derken bu sefer bir başka şahıs geliyor. Sadrazam dâhil padişah dâhil otağdaki herkes ayağa kalkıyor.

“Bu kim?” diyor.

“Bu da şeyhülislâmdır. Alimdir, büyük alimdir.”

Rütbetü'l-ilmi âle'r-rüteb olduğu için padişah bile ayağa kalkıyor!

O zaman anlamış ki eğer sipahi olarak devam ederse nihayet bir komutan olur, kazasker olur, serasker olur. Ama o orada kalır. En yüksek rütbeye ermek için ilmiye yoluna dönmüş ve büyük bir alim olmuş. O bizim için sizler için buralarda yetişmiş bir büyük zât olması dolayısıyla bir işarettir. Onun isminin konulması, salihlerin anılması bakımından rahmetin inmesine vesiledir inşaallah.

Biz buraya saatinde gelebilecektik, 700 kilometre mesafeye rağmen vaat ettiğimiz saatte gelecektik. Yalnız yolda arkadaşlarımız dediler ki;

“Hocam, Amasya da Azerbaycan’dan, Şirvan’dan gelmiş bir büyük alimin yapmış olduğu bir büyük medrese, bir büyük tekke var, cami var. Orayı bir görün, aynı zamanda Hâliidiye Dergâhı’dır.” dediler.

Bizi oraya götürdüler. Ben dedim ki;

“Toplantıya geç kalmayalım.”

“Kalmayız.” dediler, oraya götürdüler.

Baktım, restorasyonu yapılıyor. Tekke; ilim yeri, ibadet yeri. Sordum:

“Ne yapılacak?”

Restoran yapılacakmış, içkili restoran yapılacak! Çünkü manzaralı yer, sarhoşlar keyiflenecekler! Mezarda orayı bina edenlerin kemikleri sızlayacak ama öbür tarafta masada manzaraya, Yeşilırmak’ın sularına bakarak tepeden seyran yerinden Amasya’ya bakarak içkilerini yudumlayacaklar, safa sürecekler. Bu bir vebaldir, bu büyük bir vebaldir.

Ecdadın eserini dahi koruyamayan torunlar büyük vebal altındadır. Onlar kurmuş; biz kurmak şöyle dursun, korumaktan âciz kalırsak bu bizim için büyük vebaldir. Ecdadımız bizi yakamızdan sürükler. Divân-ı ilâhîye sürükler. Allah'a dava açar. Allah huzurunda, Allah divanında davacı olur.

Mâşaallah Amasya'nın ilçesi, Amasya'nın merkezini geçmiş. Böyle güzel bir ilim irfan sanat merkezinin açılışını burası yapmış. Orada öyle bir şey yok. Orada öyle bir şey yapılması daha geride kalmış.

O bakımdan siz himmetli ve kıymetli kardeşlerimizden sadece Turhal'la ilgilenmekle yetinmemenizi, çevrenizdeki ecdâd yadigârına da himmetlerinizi teşmil etmenizi rica ederim.

Amasya'ya benim ilk gelişim *rahmetullahi aleyh* Aziz Hocamız Kutbu'l-evliyâ Muhammed Zahid Efendi hazretleriyle beraber olmuştur. [Mehmed Zahid Kotku] Hocamız'ın Amasya'ya gelir gelmez ilk aradığı şahıs, müderrisînden Emrî Efendi hazretleridir. İlk önce onu aramıştır ve misafir olduğumuz evin sahibi olan kardeşimize; "Emrediyorum, rica

ediyorum bu zata hizmette kusur etmeyiniz.” diye nasihat etmiştir. “Bu sizin beldenizin yetiştirdiği bir alim, fâzıl kimsedir. Buna hürmette, izzette, hizmette kusur etmeyin!” diye nasihat etmiştir. Çünkü mücevherin kıymetini kuyumcu, cevherci bilir.

Emrî Efendi *rahmetullahi aleyh*, cennetmekân; müderrisînden idi. Mekânı cennet olsun. Âşıkane, sâdıkane mühibbâne yazdığı mektupları [Mehmed Zahid Kotku] Hocam bana bazen gösterirdi. Yazdığı kasideleri, ona gönderdiği kasideleri bazen bana gösterirdi.

Süleymaniye Kütüphanesi müdürü Muzaffer kardeşimizi de o yetiştirmiştir, hocasıdır. Belki sizlerin de bazınızın hocasıdır. O meşalenin devam etmesi lazım. Emrî Efendilerin, Amasya’dan yetişmiş çok büyük şahısların torunlarının, yine çok büyük ilim irfan şahsiyetleri olmasını dilerim. Bu güzel bir caminin yanında bahçesiyle güzel bir eserin konulması beni son derece mesrur etti. Bu yeterli değildir. Bizim kültürümüz için bu yeterli değildir. Mesahası, alanı azdır. Çevresi müsaitse genişletilmesini temenni ederim.

e. Hanımların, Beylerin ve Çocukların Yetiştirilmesi Bizler İçin Önemlidir

Hanımların, beylerin, çocukların yetiştirilmesi bizler için çok önemlidir, fevkalade önemlidir. Hanımların yetiştirilmesini sağladığımız zaman nüfusun yüzde ellisini irfana ulaştırmış olacağız. Ama bu yüzde elli, aynı zamanda kendi çocuklarını da yetiştireceği için onların da ârif insanlar olmasına hizmet edeceklerdir. O bakımdan buranın erkeklere, talebelere, hanımlara, çocuklara, esnafa, tüccara, memura; herkese kendi çapında, kendi sahasında, muhtaç olduğu ilmi, irfanı, sanatı öğretecek bir merkez, o çapta bir merkez hâline gelmesini temenni ederim.

Sâ'y ü gayret edenlerin sâ'yi meşkûr olsun. Allahu Teâlâ hazretleri sadaka-yı câriye eylesin. Hizmet edenlerin, gayret edenlerin, yardım edenlerin ecirleri, sevapları dâim olsun. Allahu Teâlâ hazretleri siz aziz muhterem kardeşlerime daha nice hayırlar yapmayı nasip ve müyesser eylesin. İki cihanda yüzünüzü ak eylesin. Huzur-u Peygamberîye vardığınız zaman iltifat-ı Nebevîsine ermenizi nasip eylesin. Âhirette ona komşu olmanızı nasip eylesin. Cemâlullahı müşahede şerefine

ermenizi nasip eylesin. İki cihanda aziz ve bahtiyar olun.

es-Selâmu aleyküm ve rahmetullâhi ve berekâtüh!

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

7 Muharrem 1413 / 08.07.1992

[Bütün KONFERANSLAR'a PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

